

УДК 631.11.003.13 (477.63)

А. І. Пастушенко,
асистент кафедри фінансів та банківської справи,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

СУЧАСНИЙ СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

A. Pastushenko,
assistant of finance and banking department, Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University, Dnipro

THE CURRENT STATE OF EFFICIENCY OF AGRARIAN ENTERPRISES IN DNIPROPETROVSK REGION

У статті проаналізовано сучасний стан аграрних підприємств Дніпропетровської області їх розмір, виробництво та динаміку рівня рентабельності основних видів продукції. Розглянуто ефективність сільськогосподарського виробництва в підприємствах області. Проведено аналіз показників валової продукції в галузі рослинництва та тваринництва. Виявлені основні напрями підвищення ефективності аграрних підприємств Дніпропетровської області.

It is analyzed the current state of Dnipropetrovsk district agrarian enterprises, their size, production and profitability dynamics of major products in this article. It is considered the efficiency of agricultural production in the enterprises of the region. The analysis of gross output in crop and livestock production indicators is conducted. The basic directions of efficiency of agricultural enterprises increase are determined.

Ключові слова: сільське господарство, аграрні підприємства, виробництво, ефективність, продукція, рентабельність.

Key words: agriculture, farmers, production, efficiency, production, profitability.

ПОСТАНОВА ПРОБЛЕМИ

У процесі поступового реформування української економіки посилюється увага до ефективного функціонування підприємства як основи економічної стабільності країни. Провідне місце у фінансовому забезпеченні їх діяльності належить управлінню прибутком, основною метою якого є отримання максимального розміру прибутку. Саме прибуток найповніше характеризує ефективність господарської діяльності підприємства, його фінансові можливості й у кінцевому підсумку визначає рівень фінансової стабільності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання сучасного стану ефективності сільськогосподарського виробництва висвітлювали в своїх працях багато науковців, серед яких можна виділити таких: Костецький Я.І., Кошкалда І.В., Ніженська Ю.А., Пасхавер Б.Й. та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є дослідження сучасного стану ефективності сільськогосподарського виробництва в Дніпропетровській області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Агропромисловий комплекс України — важливий сектор національної економіки, що об'єднує різні види економічної діяльності при виробництві та переробці сільськогосподарської продукції. Виробництво сільськогосподарської продукції посідає центральне місце в агропромисловому комплексі. Розвиток сільськогосподарської галузі сприяє підвищенню добробуту населення, зміцненню економічної та продовольчої безпеки держави, зростанню її експортного потенціалу. Водночас сільськогосподарський сектор виробництва — один з найбільш ризикових секторів економіки, оскільки дія економічних, політичних, природних та біологічних чинників має великий вплив на його розвиток.

Загальна кількість сільськогосподарських підприємств в Україні на протязі 2010—2015 років зменшилася, але фінансові результати діяльності підприємств збільшуються (рис. 1).

Матеріали наведеного рисунка демонструють стабільну прибутковість функціонування сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області протягом 2010—2015 рр. При цьому як вартість валової продукції у постійних цінах 2010 року, так і прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції мають тенденцію до зростання. Згідно з параметрами лінійного тренду щорічний приріст валової продукції становить 481,6 млн грн., тоді як величина прибутку сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області щороку в середньому збільшується на 637,43 млн грн.

Найбільш ефективним роком у діяльності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області був 2015 рік, в якому рівень валової продукції та прибутку був максимальним. Зокрема величина прибутку склала 5339 млн грн., що перевищує рівень базового 2010 року в 4,7 разів, а рівень попереднього року в 2,8 разів. Значний приріст величини прибутку в 2015 році зумовлено підвищенням ефективності функціонування галузі рослинництва, зокрема зростанням прибутку.

Рослинництво, як галузь сільського господарства охоплює цілий ряд підгалузей: зернове господарство, цукрово-бурякове виробництво, вирощування соняшника, картоплі, овочів,

АГРОСВІТ № 7, 2017

Рис. 1. Динаміка фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області

Джерело: побудовано автором за статистичним збірником "Сільське господарство Дніпропетровської області".

кормових та інших культур. Тваринництво відносять до другого надзвичайно важливого напрямку сільського господарства, завданням якого є розведення сільськогосподарських тварин для виробництва продукції. Продукція тваринництва призначається як продукти харчування людей (м'ясо, молоко та молочні продукти, яйця тощо) та як сировина для харчової та легкої промисловості.

Розвиток тваринництва технологічно поєднується із рослинництвом, створює певну комплексність у використанні трудових, земельних та матеріальних ресурсів на селі. Ґрунтово-кліматичні умови, природно-ресурсний потенціал та трудові ресурси України дозволяють створити ефективне сільське господарство, яке буде конкурентоспроможним на міжнарод-

Таблиця 1. Динаміка фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області в розрізі галузей

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Зміна 2015 проти 2010	
							%	млн грн.
Вартість валової продукції у постійних цінах 2010 року, млн грн.	12348,3	14475,5	11535,4	15128,5	14241,8	15141,4	122,6	2793,1
в т.ч. в рослинництві	8108,2	9967,0	6999,2	10647,3	9665,7	10673,9	131,6	2565,7
в тваринництві	4240,1	4508,5	4536,2	4481,2	4576,1	4467,5	105,4	227,4
Прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції, млн грн.	1133,4	1487,2	1035,9	1011,2	1923	5338,9	471,1	4205,5
в т.ч. в рослинництві	1075,6	1451,2	936,1	946,3	1820,1	5395,6	501,6	4320
в тваринництві	57,8	36,0	99,8	64,9	102,9	-56,7	-98,1	-114,5
Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції, %	28,1	32,2	17,9	16,8	28,0	55,1	27,0 в.п.	
в т.ч. в рослинництві	41,8	44,8	22,1	20,6	36,3	71,8	30,0 в.п.	
в тваринництві	4,0	2,6	6,4	4,5	5,5	-2,6	-6,6 в.п.	

Джерело: складено автором за статистичним збірником "Сільське господарство Дніпропетровської області".

ному рівні. Однак на сьогодні окремі тваринницькі підгалузі перебувають у досить нестабільному стані, що характеризується їх низькою продуктивністю та прибутковістю.

Дослідимо зміну фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області в розрізі окремих галузей (табл. 1).

Одержання доходів є головною метою підприємницької діяльності, основним спонукальним мотивом будь-якого бізнесу. Досліджуючи ефективність сільськогосподарського виробництва в Дніпропетровській області за період 2010—2015 рр., можемо зробити ряд висновків.

Так, дослідження діяльності сільськогосподарських підприємств на протязі останніх років свідчать про наявність позитивних зрушень у сільськогосподарському виробництві області. Дані таблиці 1 демонструють, що в 2015 році у порівнянні з 2010 показник валової продукції сільського господарства збільшився на 22,6 % і становив 15141,4 млн грн. Зростання даного показника в основному спричинено збільшення вартості валової продукції галузі рослинництва. Зокрема, приріст валової продукції у постійних цінах 2010 року в галузі рослинництва становив 34,6 %, тоді як у галузі тваринництва лише 5,4 %.

Отже, перед сільськогосподарськими підприємствами Дніпропетровської області стоїть завдання зберегти та поглибити тенденції щодо зростання обсягів виробництва продукції рослинництва та тваринництва. Головним напрямом зростання валової продукції сільськогосподарських підприємств є послідовна інтенсифікація галузей рослинництва і тваринництва на базі хімізації, меліорації і комплексної механізації. Збільшення продукції рослинництва необхідно досягнути за рахунок інтенсивних факторів, зокрема зростання врожайності сільськогосподарських культур. Найважливішими напрямками зростання валового виробництва продукції тваринництва є поліпшення породного складу тварин, прискорений розвиток кормової бази, вдосконалення способів утримання худоби, підвищення рівня механізації трудомістких процесів у галузі.

Для сільськогосподарських підприємств прибуток є основним спонукальним мотивом господарської діяльності. Прагнення отримати прибуток сприяє ефективному розподілу та використанню ресурсів, упровадженню досягнень науково-технічного прогресу, скороченню витрат, поліпшенню якості продукції та її споживчих властивостей. Він є джерелом роз-

ширення виробництва та задоволення потреб, що зростають у сучасних умовах господарювання.

Підвищення ефективності виробництва означає, що на кожну одиницю витрат і застосованих ресурсів одержують більше продукції і доходу. Тобто, чим менше праці і ресурсів витрачається на одиницю продукції, тим більше її можна одержати тими ж само засобами, і продукція буде дешевшою. Отже, підвищення ефективності сприяє збільшенню обсягів виробництва. Чим більше буде вироблятися і продаватися продукції, чим дешевшою вона буде, тим вищими будуть доходи, і більше коштів сільськогосподарські підприємства зможуть виділити для розвитку виробництва, підвищення оплати праці та поліпшення соціальних умов.

Прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції в підприємствах Дніпропетровської області має стабільну тенденцію до зростання. Значне зростання даного показника в 2015 році проти 2010 року (в 4,71 рази) зумовлено збільшенням прибутку в галузі рослинництва при збитковій діяльності галузі тваринництва, збиток якої в 2015 році склав 56,7 млн грн. Доцільним є також відмітити суттєві коливання величини прибутку за роками, як загалом по сільському господарству, так і у розрізі його окремих галузей. Показники ексцесу та асиметрії за величиною прибутку по сільському господарству та його окремими галузям перевищують одиницю, що свідчить про нерівномірний розподіл визначених показників.

Прибутки від реалізації продукції сільського господарства і надання послуг у рослинництві і тваринництві отримали 91,7% підприємств, у середньому на одне підприємство сума прибутку дорівнювала 10,7 млн грн. (у 2014 р. — відповідно 85,6% і 4,5 млн грн.). Водночас 8,3% підприємств отримали від сільськогосподарського виробництва збитки, сума яких у розрахунку на одне підприємство становила 4,3 млн грн. (у 2014 р. — відповідно 14,4% і 2,4 млн грн.) [5].

Узагальнюючим показником економічної ефективності сільськогосподарського виробництва є показник рентабельності. Рентабельність означає прибутковість підприємства, яка розраховується шляхом зіставлення валового доходу або прибутку з понесеними витратами. За досліджуваній період приріст рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції склав 27,0 відсоткові пункти (в.п.), зокрема в галузі рослинництва + 30,0 в.п., тоді як в галузі тваринництва -6,6 в.п.

Для підвищення ефективності функціонування галузі тваринництва потрібно здійснити

техніко-технологічну модернізацію виробництва, підвищити рівень кваліфікації працівників галузі, створити ефективну інноваційну інфраструктуру [2]. Вдосконалення технологій та підвищення технологічного забезпечення галузі тваринництва у сільгоспвиробництві дозволить підняти якість і конкурентоспроможність вітчизняної тваринницької продукції.

Основними напрямками техніко-технологічної модернізації виробництва в сучасних умовах є: реконструкція старих і будівництво нових ферм і комплексів; дотримання сучасних технологічних стандартів обладнання тваринницьких ферм; впровадження нових високопродуктивних та ресурсозберігаючих технологій; оптимізація технології заготівлі кормів, кормовиробництва й годівлі; забезпечення потреби у високопродуктивному поголів'ї; підвищення продуктивності праці на основі стимулювання до використання сучасних технологій та вдосконалення організації виробництва.

Прибуток і рентабельність в умовах формування ринкової економіки є найважливішими показниками господарської діяльності сільськогосподарських підприємств [3]. Сума та рівень прибутку формуються під впливом великої кількості різних факторів, що здійснюють на них як позитивний, так і негативний вплив. Кількість факторів, що визначають величину прибутку і рентабельності, настільки велика, що навряд чи можна її чітко обмежити.

Всі фактори формування прибутку та рентабельності можна розподілити на внутрішні та зовнішні. Внутрішніми факторами виступають ресурсне забезпечення та маркетингова діяльність підприємства. Зовнішніми чинниками формування є: стан та величина ринку; стан ціноутворення та конкуренції на ринку; диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію; рівень заробітних плат; державне регулювання сільськогосподарського виробництва.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок вище викладеному, доцільно зазначити, що фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області мають тенденцію до зростання. Підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств зумовлено зростанням ефективності галузі рослинництва, тоді як у галузі тваринництва спостерігається зниження прибутку та рівня рентабельності.

Встановлено, що величина прибутку сільськогосподарських підприємств залежить від внутрішніх і зовнішніх чинників. Тому подальші

дослідження потрібно проводити в напрямі визначення впливу окремих чинників на зміну результативних показників.

Література:

1. Костецький Я.І. Прибуток як основне джерело стабільності розвитку сільськогосподарських підприємств / Я.І. Костецький // Економічний аналіз. — 2015. — Т. 19 (2). — С. 85—90.

2. Кошкалда І.В. Управління прибутком сільськогосподарських підприємств / І.В. Кошкалда // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. — 2015. — Вип. 161. — С. 12—21.

3. Ніженська Ю.А. Особливості аналізу прибутку і рентабельності сільськогосподарських підприємств / Ю.А. Ніженська // Управління розвитком. — 2014. — № 3. — С. 9—12.

4. Пасхавер Б.Й. Прибутковість і рентабельність сільськогосподарських підприємств у інфляційному процесі / Б.Й. Пасхавер // Економіка і прогнозування. — 2016. — № 3. — С. 66—76.

5. Сільське господарство Дніпропетровської області. Статистичний збірник / За ред. І.В. Данилової. — м. Дніпро. Головне управління статистики у Дніпропетровській області. Відділ аналізу даних статистики сільського господарства та навколишнього середовища. — 189 с.

References:

1. Kostets'kyj, Ya. I. (2015), "The profit as the main source of stable development of agricultural enterprises", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 19 (2), pp. 85—90.

2. Koshkalda, I. V. (2015), "Profit management of agriculture enterprises", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*, vol. 161, pp. 12—21.

3. Nizhens'ka, Yu.A. (2014), "The features of profit and profitability analyses in agriculture enterprises", *Upravlinnia rozvytkom*, vol. 3, pp. 9—12.

4. Pashaver, B. J. (2016), "Profitability and economic efficiency of agriculture enterprises in the inflation process", vol. 3, pp. 66—76.

5. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Sil's'ke hospodarstvo Dnipropetrovs'koi oblasti" [Agriculture in Dnepropetrovsk district. Statistical Yearbook], *Derzhkomstat, Dnipropetrovsk, Ukraine*.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2017 р.